

Юрченко О.Б. Мотивация как существенный фактор формирования человеческого капитала

На предприятиях, которые внедрили контролинг, управление направлено на человека. Ведь работники являются потенциалом предприятия не только в индивидуальном аспекте, но также совокупно, составляют ее капитал. Высокий ранг работника на предприятии олицетворяет мотивация. Она является одним из важнейших элементов контролинга. Ведь достижение цели, а именно – реализация заданий центров ответственности, может находиться под угрозой без использования эффективных мотивационных инструментов. Работник имеет сегодня не только высшую квалификацию, высшие намерения, но и имеет ожидания относительно оплаты. В этой ситуации нужно принять определенную стратегию мотивирования (премирование) работников, эластично приспособленную к переменным условиям и окружению предприятия.

Ключевые слова: контролинг, центры ответственности, мотивирования, мотивационные механизмы, материальные стимулы.

Yurchenko O.B. Motivation as substantial factor of forming of human capital

On enterprises which inculcated controlling, a management is directed on a man. In fact workers are potential of enterprise not only in an individual aspect, but also in quality the incorporated part make its capital. An idea about the high grade of worker on an enterprise found the reflection in motivation. She is one of major elements of controlling. In fact achieving a purpose, and more thoroughly realization of tasks of focus responsibility, can be under threat without the use of effective motivational instruments. A worker has not only higher qualification, higher intentions today but also expectations are certain in relation to payment. In this situation must be the accepted is certain strategy of reason of workers, elastically adjusted to the variable terms and surroundings of enterprise.

Keywords: controlling, focus of responsibility, reason, motivational mechanisms, incentives of wages.

УДК 330.341.1

Здобувач В.В. Іжєвський – Львівська КА

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Досліджено комплексний підхід до аналізу інноваційної діяльності підприємства та оцінку ефективності інновацій. Визначено основні етапи комплексного аналізу інноваційної діяльності підприємства. Встановлено, що ефективність інновацій – це величина, що визначається конкретно здатністю інновацій зберегти певну кількість трудових, матеріальних і фінансових ресурсів із розрахунку на одиницю створених продуктів, технічних систем, структур.

Ключові слова: інновації, ефективність, ефект.

В умовах безперервних економічних змін інновації стають основним чинником, що сприяє динамічному розвитку і підвищенню результативності функціонування як окремих ринкових суб'єктів господарювання, так і економічної системи загалом. За умов переходу економіки країни і суб'єктів господарювання до інноваційної моделі розвитку значно зростає роль системного та своєчасного аналізу інноваційної діяльності підприємства. Результативність впровадження інновацій залежить як від специфіки функціонування конкретного підприємства, так і мінливого зовнішнього середовища.

Питанням аналізу інновацій та всебічної оцінки ефективності реалізації інноваційних проектів на рівні підприємства присвячено низку наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, зокрема, І.Р. Бузько, О.В. Вартанова, Г.О. Голубченко [1], Ю.О. Гохберг [2], Дж.П. Ендрю [9], А.А. Крилова [4, 5], А.А. Пересади [6], Б.А. Райзберга [7], Д. Хомутського [8] тощо. Проте механізм оцінювання ефективності інноваційних проектів, відображення результативності реалізації цих проектів в економічній літературі не завжди носить комплексний характер.

Метою наукового дослідження є розроблення теоретичного підходу до комплексного аналізу інноваційної діяльності підприємства, виокремлення його етапів та розроблення методики оцінки інноваційного процесу підприємства на основі врахування як економічного, так і неекономічних ефектів від запровадження інновацій на рівні підприємства.

Запровадження ефективних інноваційних технологій дає змогу, з одного боку, підприємству отримати конкурентні переваги: покращити конкурентну ситуацію на ринку свого продукту та фінансовий стан, якісно підвищити виробничий потенціал та потенціал персоналу тощо, а з іншого – потребує значного часу та ресурсів. Щоб забезпечити високу ефективність інноваційних заходів, сьогодні зростає актуальність системного, своєчасного та комплексного аналізу інноваційної діяльності підприємства.

Мета комплексного аналізу інноваційної діяльності полягає в обґрунтуванні найбільш ефективних напрямів інноваційної діяльності, інноваційних програм і проектів фірми. Основними завданнями комплексного аналізу є:

- визначення відповідності фінансового стану фірми його цільовим параметрам щодо інноваційного розвитку;
- оцінювання спроможності до інноваційного розвитку;
- вибір інноваційних проектів;
- оцінювання показників інноваційної діяльності;
- виявлення невикористаних резервів підвищення ефективності інноваційної діяльності;
- оцінювання впливу інноваційних рішень на фінансові результати діяльності фірми.

Для комплексного аналізу інноваційної діяльності фірми потрібно використовувати різноманітні джерела інформації: дані спеціальних обстежень, статистичні дані Державного комітету статистики України, звітні дані підприємства, реєстри бухгалтерського обліку, первинну документацію підприємства.

Процес комплексного оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства можна здійснювати за етапами, наведеними на рисунку.

Одним із найскладніших етапів оцінювання ефективності інновацій є побудова системи моніторингу зовнішнього оточення фірми, тобто системи постійного спостереження за напрямками й досягненнями науково-технічного прогресу в конкретній та суміжній галузях.

Особливістю підходів до оцінювання ефективності інновацій суб'єктів господарювання різних рівнів, діючих у ринкових умовах, варто вважати різницю в цілях, які вони визначають у своїй діяльності. Так, державні органи

влади й управління, що мають регулювати соціально-економічні процеси в державі, виходять із глобальних завдань розвитку суспільства загалом. Держава формує зовнішні умови (інноваційну політику) для господарювання підприємств, стимулюючи зростання національної економіки. В економічній літературі звернено увагу на потребу нових підходів до оцінювання ефективності інновацій в умовах ринкової економіки.

Рис. Етапи оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства

У сучасних ринкових умовах підвищують вимоги до економічних вимірів і економічних обґрунтувань прийняття рішень стосовно інноваційних проєктів, які можуть фінансуватись тільки після економічного оцінювання кожного з можливих їхніх варіантів. Варто зважати на те, що підприємства (організації) будують свою діяльність в напрямі досягнення своїх локальних завдань, насамперед можливості успішно функціонувати на ринках виробництва нових товарів і послуг, які з'являються внаслідок впровадження нових технологій. Кінцевим результатом інноваційної діяльності будь-якої організації є виробництво конкурентоспроможної продукції та зміцнення позицій на ринку і свого фінансового стану. За такого підходу вибір кращого варіанта інноваційного проєкту передбачає отримання більших результатів із меншими чи однаковими витратами. Отже, загалом економічну ефективність інновацій визначають порівнянням результатів з витратами, що забезпечили цей результат.

Водночас у деяких наукових публікаціях висловлюють думку, що необхідно розрізняти ефективність і результативність. Зокрема, інноваційна діяльність, як вважає П. Друкер, є "добре організована, раціональна, систематична робота" [3, с. 67]. Такий підхід дає змогу побачити в інновації мету діяльності, яка стає або стала реальністю, що продовжується у тих самих умо-

вах та із використанням тих самих ресурсів, але із результатом, який кардинально змінюється і включає потенціал для наступних нововведень. "Нововведення, в основі якого лежать нові знання, саме викликає зміни і націлене на створення нової потреби", передбачає новаторство як систему, як образ мислення і дії [3, с. 171]. Результативність, на думку П. Друкера є наслідком того, що "робляться потрібні, правильні речі" (*doing the right things*), а ефективність є наслідком того, що "правильно створюються ці самі речі" (*doing things right*). І перше, і друге однаково важливо. Стосовно питання визначення ефективності інноваційної діяльності, такий підхід, на нашу думку, є особливо актуальним. Отримуючи інновацію (у вигляді нового продукту, технології, методів організації й управління), що є наслідком інноваційного процесу, важливо не тільки отримати нововведення з мінімальними витратами, а й саме нововведення як цінність, що має бути корисним і потрібним, тобто відповідати певним вимогам як з боку підприємства, ініціюючого його запровадження, так і з боку споживачів цієї інновації.

Для оцінювання економічної ефективності інновацій (інноваційних проектів) у вітчизняній практиці використовують систему показників, які широко висвітлюються в літературі. Ці показники відображають співвідношення витрат і отриманих результатів, які будуть одержані від реалізації інновацій.

Ефективність інновацій – це величина, що визначається конкретною здатністю інновацій зберегти певну кількість трудових, матеріальних і фінансових ресурсів із розрахунку на одиницю створених продуктів, технічних систем, структур.

Питанням оцінювання ефективності інновацій менеджери-практики країн із розвинутою ринковою економікою приділяють належну увагу. За даними дослідження, яке здійснили керівники вищої ланки управління північноамериканських приватних підприємств, ефективність запроваджених інновацій насамперед оцінюють за допомогою різноманітних систем числових показників – такий підхід підтримують більше половини з 355 респондентів проведеного анкетування. Числовими критеріями за таких умов є: вплив інновацій на зростання доходів підприємства (78 %), задоволеність клієнтів (76 %), зростання доходів від реалізації нових продуктів (74 %), підвищення продуктивності праці (71 %) та динаміка прибутку (68 %). При цьому дослідники консалтингової компанії, яка проводила опитування, наголошують на тому, що інноваційні групи, в яких проводиться кількісний вимір досягнутих результатів, мають набагато значнішу підтримку керівництва, ніж групи з цілями, які не зазнають кількісного розрахунку ефекту від реалізації [8].

Ефективність інноваційної діяльності виявляється на мікроекономічному та макроекономічному рівнях. Мікроекономічний рівень – це рівень окремих суб'єктів господарювання, які прагнуть поліпшити результати свого господарювання і отримати вищий прибуток у довготерміновій перспективі. Макроекономічний рівень – це рівень держави, метою якої є забезпечення динамічного розвитку всього суспільства.

Про ефективність реалізації інновацій свідчать не лише економічні результати. Інновації можуть змінювати й умови праці, зменшувати потребу в н

поновлюваних ресурсах, створювати можливість виконання тих робіт, які досі були поза межами людських чи технічних можливостей, формувати нові напрями науково-технічного розвитку тощо.

Основними критеріями оцінювання результатів інновацій є актуальність, значущість та багатоаспектність. Види ефекту від реалізації інновацій наведено у табл. 1.

Табл. 1. Види ефекту від реалізації інновацій

Види ефекту	Показники
Науково-технічний	відображають зміну техніко-експлуатаційних і споживчих характеристик новацій
Економічний	враховують у вартісному вираженні, усі види результатів і витрат, обумовлених реалізацією інновацій
Ресурсний	відображають вплив інновацій на обсяг виробництва і споживання певного виду ресурсу
Соціальний	враховують соціальні результати реалізації інновацій
Екологічний	враховують вплив інновацій на навколишнє середовище

З метою врахування цих ефектів, їх відповідно оцінюють. Виділяють науково-технічне, економічне, ресурсне, соціальне та екологічне оцінювання.

У процесі науково-технічного оцінювання визначають:

- наскільки прийняті технічні рішення відповідають технологічним вимогам в індустріально розвинених країнах, сприяють руху до постіндустріального суспільства;
- який рівень і масштаб новизни інноваційного проекту, його складових частин, чи ґрунтується він на інтелектуальному продукті чи на захищеній патентами інтелектуальній власності;
- наскільки перспективними є закладені в проект технології й технічні засоби;
- на який ринок (зовнішній чи внутрішній) розрахована нова продукція.

Зазвичай, для здійснення такого оцінювання інновацію характеризують за кількома істотними параметрами, які цікавлять їхніх користувачів. Всі інші параметри повинні бути в межах наявних стандартів, тобто слугувати обмежувачами в їхньому оцінюванні.

Економічне оцінювання охоплює систему показників, які відображають відношення результатів і витрат кожного учасника інновації. Вихідними даними для їхнього визначення є ринкова потреба в інновації (обсяг її продажу протягом розрахункового періоду), прогнозна ціна інновації (з урахуванням видатків, рівня інфляції, позичкового відсотка, рівня прибутковості) і величина реальних грошових потоків, що визначається сумою поточних витрат, інвестицій, виторгом від продажу тощо.

Загальним принципом оцінювання економічної ефективності інноваційної діяльності є порівняння ефекту (результату) від застосування нововведень і витрат на їхнє розроблення, виробництво та споживання. Обсяг ефекту від реалізації інновацій визначається їхньою очікуваною ефективністю, яка виявляється у таких сенсах:

- у продуктивному – поліпшенням якості продукції і розширенням її асортименту;
- у технологічному – підвищенням продуктивності і поліпшенням умов праці;
- у функціональному – підвищенням ефективності управління;

- у соціальному – поліпшенням якості життя.

Ефект від застосування нововведень на рівні конкретного підприємства завжди буде вимірюватися економічними показниками, зокрема, обсягом збільшення прибутку, отриманого шляхом економії від зниження собівартості і збільшення виторгу від зростання обсягу реалізації інноваційної продукції завдяки її новій якості.

В економічних розрахунках використовують різні показники економічної ефективності інноваційної діяльності, які поділяють за:

- місцем отримання: локальні, регіональні, галузеві і загальнодержавні;
- метою визначення: абсолютні та порівняльні;
- ступенем збільшення: одноразові й мультиплікаційні;
- часом урахування результатів і витрат: за розрахунковий період і за рік.

Вибір методу оцінювання ефективності інновацій залежить від об'єктів, якими можуть бути різні типи інновацій:

- засоби і знаряддя праці (нові, реконструйовані, модернізовані);
- предмети праці (сировина, паливо, матеріали, енергія);
- предмети кінцевого споживання;
- технологічні процеси;
- методи організації виробництва, праці та управління;
- інноваційний проект.

Ресурсне оцінювання здійснюють з метою визначення впливу інновації на обсяги споживання певного виду ресурсу і подолання проблеми його обмеженості (важлива у разі використання дефіцитних чи непоновлюваних ресурсів, особливо тих, які імпортують); визначають її показниками підвищення ефективності їхнього використання (наприклад, підвищення ефективності застосування трудових ресурсів – зростанням продуктивності праці; технічних ресурсів – зростанням фондівіддачі тощо).

Соціальне оцінювання полягає у визначенні внеску інновації у поліпшення якості життя працівників конкретного підприємства. При цьому варто мати на увазі, що успішна реалізація інноваційних проектів пов'язана з отриманням соціального ефекту не тільки на рівні кожного конкретного підприємства, але і на рівні суспільства.

Екологічне оцінювання враховує вплив інновації на вирішення проблем охорони довкілля, що особливо важливо під час реалізації інноваційних проектів, які можуть змінювати рівень екологічної безпеки території.

Тому в теорії інновацій, окрім економічного ефекту від запровадження інновацій (кількісний аналіз), виокремлюють якісні показники, зокрема посилення позицій бренду та зростання компетенції підприємства в процесі розроблення та запровадження інновацій, покращення екосистеми (взаємодії підприємства із навколишнім середовищем), нарощування запасу знань, зростання життєздатності підприємства з акцентом на те, що інновації мають великий вплив на працівників (насамперед на працівників підприємства, яке впроваджує інновації). Тому загальний ефект від реалізації інноваційних проектів доцільно аналізувати і визначати як соціально-економічний ефект із врахуванням гарантування екологічної безпеки.

Отже, ефективність інновацій – це величина, що визначається конкретною здатністю інновацій зберегти певну кількість трудових, матеріальних і фінансових ресурсів із розрахунку на одиницю створених продуктів, технічних систем, структур. Ефективність інноваційної діяльності виявляється на мікроекономічному та макроекономічному рівнях. Процес комплексної оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства передбачає її здійснення за чотирма етапами. Ефект від застосування нововведень є складним поняттям, його потрібно розглядати як соціально-економічний ефект із врахуванням гарантування екологічної безпеки.

Література

1. Бузько І.Р. Стратегічне управління інноваціями та інноваційна діяльність підприємства : монографія / І.Р. Бузько, О.В. Варганова, Г.О. Голубченко. – Луганськ : Вид-во СЛУ ім. В. Даля, 2002. – 176 с.
2. Гохберг Ю.О. Управління нововведеннями на підприємствах: розвиток сумісних підприємств, інвестиційно-інноваційних процесів та вільні економічні зони : навч. посібн. – Донецьк, 2001. – 237 с.
3. Друкер П. Задачи менеджмента в XXI веке. – М. : ООО "И.Д. Вильямс", 2006. – 235 с.
4. Крылов Э.И. Система плановых и контрольно-аналитических показателей эффективности инноваций. Экономическое содержание и методика расчета. – СПб. : СПб ГУАП, 2004. – 24 с.
5. Крылов Э.И. Анализ эффективности инвестиционной и инновационной деятельности предприятия / Э.И. Крылов, В.М. Власова, И.В. Журавкова. – М. : Изд-во "Финансы и статистика", 2003. – 608 с.
6. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом : монографія. – К., 2002. – 472 с.
7. Райзберг Б.А. Экономика и управление. – М., 2005. – 284 с.
8. Хомутский Д. Оценка эффективности инноваций // Управление компанией. – 2006. – № 2. – С. 34-37.
9. Эндрю Дж.П. Возврат на инновации. Практическое руководство по управлению инновациями в бизнесе. – М. : Изд-во "Гревцов Паблишер", 2008. – 324 с.

Ижевский В.В. Оценка эффективности инновационной деятельности предприятия

Исследовано комплексный подход к анализу инновационной деятельности предприятия и дана оценка эффективности инноваций. Определены основные этапы комплексного анализа инновационной деятельности предприятия. Установлено, что эффективность инноваций – это величина, которая определяется конкретной способностью инноваций сохранить определенное количество трудовых, материальных и финансовых ресурсов из расчета на единицу созданных продуктов, технических систем, структур.

Ключевые слова: инновации, эффективность, эффект.

Izhevsky V.V. Valuation of efficiency of innovational functioning of enterprises

In the article investigates complex approach toward analysis of innovational functioning of enterprises and estimating of innovations effectiveness, and determines the principal stages of complex analysis of innovational functioning of enterprises. Described that efficiency of innovations is a value, which is determined concrete ability of innovations to save the certain amount of labour and financial resources from a calculation on unit of the created products, technical systems, structures.

Keywords: innovation, effectiveness, effect.